

Matti Toivonen

Karl Henrik Rita – Renell

synt. 15.11.1840 Kälviällä

Sukumme esi-isistä kuuluisin on Karl Henrik Rita (myöhemmin Renell). Hän syntyi Kälviän Ridalla 1840 mestarin taloon. Talo oli tavallinen maalaistalo muiden joukossa, mutta jostain syystä talon poika Topias oli päässyt käymään yksityistä koulua Kokkolaan ja niin hänestä tuli aikanaan koulunkäynyt rakennusmestari. Kun hänen 27 vuotta nuorempi veljensä Karl Henrik varttui nuorukaiseksi, päätti Topias kouluttaa hänet myös maarakennusalan mestariksi. Aluksi vuosina 1854 ja 1855 Karl sai opiskelupaikan neiti E. Blomin luona Kokkolassa. Pääaineina oli luku- ja kirjoitustaidon sekä ruotsinkielen opiskelu. Myöhemmin 1856 hän pääsi opiskelemaan luvunlaskutaitoa merikapteeni Uddemanin luo, myös Kokkolan kaupungissa.

Koska 1800-luvun puolivälin paikkeilla ei ollut paljon koulua käyneitä, halusi vanhempi Topias veli Karlen mukaansa apulaiseksi Pelsonsuon kanavatyömaalle. Nuoresta iästään huolimatta Karl Henrik sai insinööri Ekströmin luvalla heti ensimmäisen työpaikkansa kotipitäjänsä ulkopuolelta. Tähän matkaan Karl valmistui huolella ja luotti vanhemman veljensä kokemuksiin matkan järjestelyissä. Kortteeripaikka oli sovittu muun kirjeenvaihdon yhteydessä. Matkalle otettiin kotona palvuttua ja suolattua lihaa ja matkan varrelta Klapurin kalastajilta ostettiin suolattua siikaa ja silakkaa nelikko kumpaakin. Hevospelillä matkaa tehtiin kolmena päivänä. Pari yötä oltiin matkan varrella olevissa kievareissa, missä tapasivat Topialle ennestään tuttuja rakentajia. Tällä reissulla meni puolitoista vuotta erilaisissa mestarin apuhommissa kanavatyömaalla ja vuoden 1857 joulukuksi tultiin kotiin Ridalle.

Vuodet 1858 ja 1859 Karl Henrik jatkoi maarakennuspuolen opiskelujaan ollen kuitenkin kesän ajan Topiaan apuna Lempäälän Kuokkalankosken perkaus- ja siltatyömaalla. Vuoden 1859 alussa Karl pääsi Tie- ja vesikulkulaitoksen Ylihallituksen piirustuskonttoriin oppimaan piirtämistä, laskemista, mittausoppia ja algebraa. Tähän kouluun häntä suositteli insinööri-everstiluutnantti C. J. Standerstskjöld. Samana keväänä Karl pääsi työharjoitteluun insinööri-vänrikki A. A. Ottelinin mukana rautatien tutkimuksille Pietari-Wiipuri ja Wiipuri-Lauritsala välisille rataosuuksille. Vuonna 1860 hän oli tutkimustöissä Wiipuri-Lahti-rataosuudella sekä Wiipurista Luumäelle saakka. Talven ajat hän työskenteli Ylihallituksen piirustuskonttorissa.

Huolimatta maanrakennusalan koulutuksesta Karl Henrikiä kiinnosti maanmittarin ura. Niinpä hän erosi Ylihallituksesta vuoden 1861 huhtikuussa ja pääsi oppilaaksi komissioni-maanmittari H. J. Järnefeltille Mikkeliin. H. J. Järnefeltin siirryttyä vuonna 1862 toisille aloille Karl Henrik matkusti maanmittari W. Choraeksen kanssa Venäjälle, jossa sinä aikana, maaorjain vapautuksen jälkeen, oli suuri puute maanmittareista. Keisarikunnassa Karl Henrik teki omalla vastuullaan maanmittaus- ja jakotöitä vuosina 1862-1865 Witebskin kuvernementin Sebeschen ja Drissan kihlakunnissa sekä vuosina 1866-1867 Walhhyan kuvernementin Lutzkin kihlakunnassa. Sieltä hän lokakuussa palasi kotimaahan. Näiden viiden vuoden aikana hän oppi auttavan venäjän kielen taidon, joten Ridalta lähtenyt 27-vuotias nuorimies taisi jo suomen ja ruotsin lisäksi venäjän kielen.

Kotimaan työt kiinnostivat kuitenkin pitkän ulkomailla olon jälkeen. Niinpä Karl Henrik sai mestarin paikan vuonna 1868 Ylistarossa Hanhikosken perkaustyömaalla. Seuraavana vuonna hän otti pestin maanmittari C. E. Mullerin kanssa Vaasan läänin maanmittaritoimituksista. Kahden ja puolen vuoden ajalla oli monia pienempiä toimituksia, mutta isommista mainittakoon Perhon ja

Lestijärven isojaon päättäminen, isojaon jatkaminen Ylihärmän ja Alahärmän jakokunnassa, rajankäynti Munsalassa sekä meriheittojen mittaus ja jako Kruunupyyn pitäjässä. Saatuaan em. työt päätökseen Karl Henrik oli mestarina Lestijärven laskemisessa sekä samoissa tehtävissä Koivulahdessa. Sen jälkeen he tekivät piiri-insinööri V. Willebranin kanssa tutkimus- ja tarkastustöitä Ähtävällä, Jepualla ja Mustasaassa tehden näihin myös asiaan kuuluvat kartat ja profiilit. Vuoden 1873 Karl Henrik oli metsäherra Grebhardin mukana kruunun puustellien metsäin mittauksessa, jakamisessa ja kartoittamisessa. Sen jälkeen hän oli jonkin aikaa metsäasioissa Kivijärvellä ja Pihtiputaalla. Kaiken muun työn ohella hän ehti pitää koulua talvella Kälviän kirkonkylässä Marttilan talossa, jossa hän opetti lapsille kirjoitusta ja luvunlaskua.

Karl Henrik haki ylitirehtöörin kehotuksesta rakennusmestarin tointa Länsi-Hämeen piirissä, ja toimen saatuaan hänet määrättiin sen alueen mestariksi vuonna 1876. Koska Karl Henrik oli jo avioliitossa oleva mies, oli hänen perheensä usein mukana hänen työmaapaikkakunnillaan. Yhdellä tällaisella matkalla syntyi Muroleen kanavalla Odert Wilhelm, joka myöhemmin ansioituneesti jatkoi isänsä jälkiä. Karl Henrik oli myös mestarina Mierolan virran perkauksella ja Kautun sekä Kaivoskannan nostosiltain korjauksissa. Samaan aikaan hän teki talvisin töitä yksityisesti, muun muassa karttojen piirtäminen, rautatielinjan suunnitelmat ja piirustukset Toijalan ja Forssan välille. Erikoista oli hänen suunnittelemansa hevosrautatie Fredriksforsin ruukilta Kokemäenjoelle sekä rautatien kartoittaminen Ylöjärven ja Wiljakkalan välille.

Vuonna 1882 Karl Henrik sai määräyksen Oulun piiriin, jossa hänen ensimmäisenä työnään oli valvoa Lasaretin sillan peruskorjausta Oulussa sekä veneväyläin perkausta ja kanavoimista Kuusamossa. Oli alituista matkustamista paikasta toiseen. Kyytineuvot vaihtelivat yleisestä kievarikyydistä laiva- ja venekyyteihin. Pelsonsuolla tehtiin maantietä ja korjattiin vanhaa. Hete- ja Wuormajärviä kuivatettiin Pudasjärvellä, oli vetoteiden eli rautasiltain rakentamista Oulujoen Made-, Solka-, Ahmas- ja Niskakoskissa sekä Kiannan vesistöissä. Hänen tehtäviinsä kuului myös Waalanvirran ja Niskakosken kartoittaminen Oulunjoessa, Limingan-Paavolan maantien tutkiminen sekä Oulun ja Tornion välillä jokisiltojen paikkojen tutkiminen. Karl Henrik teki myös täällä väliaikoinaan piirustus- ja kirjoitustöitä.

Vuonna 1884 marraskuun 12 pv. Karl Henrik sai ylennyksen II luokan mestariksi ja heti seuraavan vuoden alussa hänet määrättiin mestariksi Päijänteen piiriin. Ensitöikseen hän johti sotilastien ja kivisiltain rakennustöitä Munknäsin ja Drumsön välillä lähellä Helsingin kaupunkia ja sen jälkeen Taasianjoen perkausta Lapträskin pitäjässä ja Paanunkosken perkausta Sippolassa.

Täältä hänet määrättiin Keski-Suomeen Wiitasaaren pitäjään Suvantojärven laskutyömaalle. Tehtäviin kuuluivat myös Lahnasten ym. järvien kuivatustöiden päättäminen Pielavedellä sejä Puulavedellä kanavatyön päättäminen Kello-, Liikasen- ja Punapukinsalmassa Mikkelin pitäjässä. Väliaikoina Artjärvellä ja Liljendaalissa hän piirsi karttoja ja profiileja.

Ahkerä Karl Henrik huomioitiin maarakennusalan piireissä, ja hänet ylennettiin I luokan rakennusmestariksi vuonna 1890. Kun Pohjanmaan rautatie valmistui 1886, helpottui kaikenlainen matkustaminen. Enää ei tarvinnut kulkea kovin pitkiä matkoja kievarikyydillä. Niinpä Karl Henrik pääsi käymään useammin kotonaan Kälviällä. Nämä käynnit näkyvät useista hänen kirjoittamistaan kotiseudun asiapapereista ja piirustuksista. Seudun useimmat vesisahat ovat hänen suunnittelemaansa ja piirtämiään.

1890-luvun työmaat olivat usein Helsingin seudulla. Näitä olivat Vantaanjoen siltajärjestelyt Helsingin, Tuusulan ja Nurmijärven pitäjissä, joissa rakennettiin 11 siltaa, näistä kolme isompaa maantiesiltaa. Tämä työ kesti yhtäjaksoisesti kuusi vuotta, ja sinä aikana hänen vanhimmat poikansa olivat joskus mukana. Ehkä niiltä reissuilta heille tuli ajatus perustaa Toivolan eläintarha, kun olivat käyneet tutustumassa vasta perustettuun Korkeasaaren eläintarhaan.

Länsi-Hämeen piiri kutsui Karl Henrikin vuonna 1897. johtamaan ruoppaustyötä Pappilanjoessa Hämeenkyrössä. Konevoima alkoi tulla työmaille ja siellä rakennettiin konekäyttöinen ruoppausproomu. Vielä Karl Henrikille tuli komennus Satakuntaan. Oli Hanhijoen veden järjestelytyötä Alastarolla ja Sirppujoen järjestelytyötä Uudenkirkon ja Laitilan pitäjissä, jossa mm. rakennettiin 9 siltaa, joista kolme oli holvattua kivisiltaa. Mainittakoon, että hän oli ehkä myös veljensä johtamalla työmaalla 1870-luvun lopulla Larsmossa. Siellä tehtiin kaikkiaan seitsemän kivisiltaa, joista osa on vieläkin käytössä.

Eläkeikänsä asti Karl Henrik työskenteli Piiri-insinöörin toimistossa Tampereella, jossa hänen ansiokasta tietämystään tarvittiin uusien työtehtävien suunnittelussa.

Karl Henrikin pojat jatkoivat osittain isänsä jäljillä. Odert Wilhelm oli rakennusmestari, joka suunnitteli ja piirsi nykyisen Kälviän kirkon. Alfred asui suurimman osan elämästään Oulun seudulla ja oli myös samoissa hommissa. Varsinkin siltaurakat olivat hänen erikoisalaansa Oulun läänin alueella. Konrad Adiel (iso-isäni) jatkoi myös isänsä jälkiä. Jo varsin nuorena hänellä ja veljellensä Alfreella oli vesisaha Satokoskessa ja puusepäntehtas kirkonkylällä. Myöhemmin hän rakensi suuren määrän siltoja ja kansakouluja. Myös KPO:lle hän rakensi myymälöitä moniin eri pitäjiin. Toiset Karl Henrikin lapsista toimivat etupäässä maanviljelyksen parissa.

Karl Henrik kuoli vuonna 1924 kotonaan Toivolassa 84-vuotiaana. Sanni tädilläni oli mieliin painuva muisto isoisänsä kuolinvuoteelta. Isoisä oli kutsunut hänet ja muut kotona olevat lapset kamariinsa ja oli siunannut heitä Jumalan siunauksella. Silloin Sanni nuorena tyttönä tiesi, että isoisällä oli taivasasiat kunnossa, kun lähtö oli edessä.

Kirjoitti Matti Toivonen Kälviällä 19.10.2008.

Lähteitä:

Suusanalliset kertomukset

Vanhat lehtileikkeet

Juho Toivosen tutkielmat

Kälviän Ullavan kirja

Suomen Rakennusmestarit 1. osa